

Z historie pediatrie

Prof. Dr. med. Hermann Mai (2. 1. 1902 – 10. 3. 2001) – přednosta německé univerzitní kliniky v Praze na Karlově v letech 1939–1940 a jeho kontakty s Prahou po roce 1945

Hermann Mai se narodil v Mnichově a po maturitě studoval na univerzitě v německém Würzburgu přírodní vědy. Od roku 1924 tam pracoval jako asistent na univerzitním ústavu chemie a v roce 1925 byl promován jako Dr. phil. Nakonec se ale rozhodl pro další studium medicíny, tentokrát v rodném Mnichově. Jak bylo tehdy běžné, přesunul se jako student do švýcarské Basileje, kde pracoval ve fyziologickém a chemickém ústavu.

Ve Švýcarsku promoval jako Dr. med. v roce 1930 a v témže roce se vrátil do Mnichova, kde nastoupil na dětskou univerzitní kliniku. Během dvou let se habilitoval a v době německé okupace Československa byl německou lékařskou fakultou v Praze koncem roku 1939 povolán do Prahy, aby se stal přednostou obou německých dětských univerzitních klinik, sídlících v Nalezinci, resp. v areálu české dětské nemocnice na pražském Karlově. V pražském Nalezinci se stal nástupcem prof. Bertholda Epsteina, který byl z rasových důvodů donucen odejít z německé fakulty a rezignovat na funkci přednosta kliniky.⁽¹⁾

Již předtím, v listopadu 1939, byly okupanty uzavřeny české vysoké školy a česká dětská klinika v Nalezinci, kde pracovali profesori Brdlík a Švejcar, byla oficiálně vedena jako pouhé dětské oddělení.⁽²⁾ Češi byli před příchodem Maie informováni, že do Prahy míří přesvědčený nacist, což budilo obavy. Po příchodu do Prahy se Mai překvapivě ohlásil u Brdlíka a Švejcara, jednal s nimi jako mladší kolega, velmi slušně a vstřícně. Hned navrhl společné semináře, kde byli demonstrováni a diskutováni čeští i němečtí pacienti. To bylo pro Čechy velké překvapení ve srovnání s předchozím přednostou profesorem Epsteinem, který se od českých kolegů prakticky distancoval. Mai považoval české pediatrie za profesní kolegy a takto s nimi i jednal.

Manželka Hermannova Maie Hildegarda byla, podle dnešního názvosloví, rehabilitační pracovnící. V době pražského pobytu naučila dceru profesora Švejcara Bělu základům fyzioterapie. Tato aktivita nalezla po válce na dětské klinice na Karlově pokračovatele a v 60. letech vedla k ustavení samostatné Kliniky pro rehabilitaci a sportovní medicínu. Češi oceňovali Maiovo vstřícné chování, které se lišilo od přístupu jiných německých pediatriů v Praze. Mai však v Praze setrval necelý rok. Poté odešel na frontu a pracoval jako štábní lékař. Za svou činnost byl vyznamenán válečným křížem.

Hermann Mai brzy po válce znovu kontaktoval profesory Brdlíka a Švejcara, posílal do Prahy své publikace a odbornou literaturu. Švejcar s Maiem vedli léta přátelskou korespondenci.

Obnovily se i kontakty s paní Maiovou, která po roce 1945 pomáhala při etablování léčebné gymnastiky na I. dětské klinice.

Mai byl v roce 1954 jmenován přednostou dětské univerzitní kliniky v Münsteru. Tuto vedoucí funkci zastával po dobu 16 let až do roku 1970. Jeho první publikace vycházely z prací realizovaných v ústavech fyziologie a chemie, později se zabýval problematikou kalciofosfátového metabolismu, podrobně studoval roli vitamínu D a upozorňoval na chemické rozdíly mezi ženským a kravským mlékem. Další práce byly zaměřeny na tropickou medicínu dětí a dorostu. Byl hlavním autorem několika monografií, např. se spoluautorem Windorferem to byla *Kurzes Lehrbuch der Kinderheilkunde*, která se dočkala čtyř vydání.

Brzy po příchodu do Münsteru navázal Hermann Mai kontakt s Adalbertem Schweitzerem, který vedl dětskou nemocnici v africkém Lambaréne v Gabonu již od roku 1913. Tehdy se toto území nazývalo Francouzská rovníková Afrika. Mai se stal blízkým Schweitzerovým spolupracovníkem a kolegou. Opakovaně pobýval v Lambaréne během fakultního semestrálního volna, po penzionování byly jeho pobyty daleko delší. Pomáhal také při budování a stavbě dětské vesničky, nakonec se stal jejím prvním ředitelem. Od roku 1976 převzal – již jako emeritus – na určitou dobu místo šéflékaře celé nemocnice.⁽³⁾ Německá pediatriká společnost (DGKJ) založila v roce 1983 nadaci podporující zdravotní péči o děti v rozvojových zemích a pojmenovala ji Hermann Mai Stiftung. Cílem nadace bylo podporovat aktivity německých lékařů směřující ke zlepšení zdraví dětské populace v rozvojových zemích.

Aktivity profesora Maie byly široce oceňovány, stal se čestným členem DGKJ, ale i německé společnosti pro dětskou chirurgii. Jmenován byl čestným doktorem univerzity v Münsteru, od roku 1978 byl i nositelem Paracelsus Medaille, což je vůbec nejvyšší vyznamenání pro německé lékaře.⁽⁴⁾ Profesor Švejcar udržoval s Maiem dlouhá léta kontakty prostřednictvím korespondence a telefonu. Navrhl České pediatriké společnosti udělit Maiovi Purkyňovu medaili s latinsky psaným diplomem, předána měla být při příležitosti jeho návštěvy na konferenci o Adalbertu Schweitzerovi v Československu.

Na této konferenci se po mnoha letech Mai v Praze osobně setkal se Švejcarem. Administrativní chybou se stalo, že medaile byla Maiovi poslána až následně poštou, on potvrdil její přijetí a rukou psaným dopisem poděkoval za udělení vyznamenání.⁽⁵⁾

Česká pediatriká společnost požádala Hermanna Maie, aby napsal vzpomínku na prof. Švejcar k jeho stým narozeninám. Těch se, bohužel, prof. Švejcar nakonec nedožil.

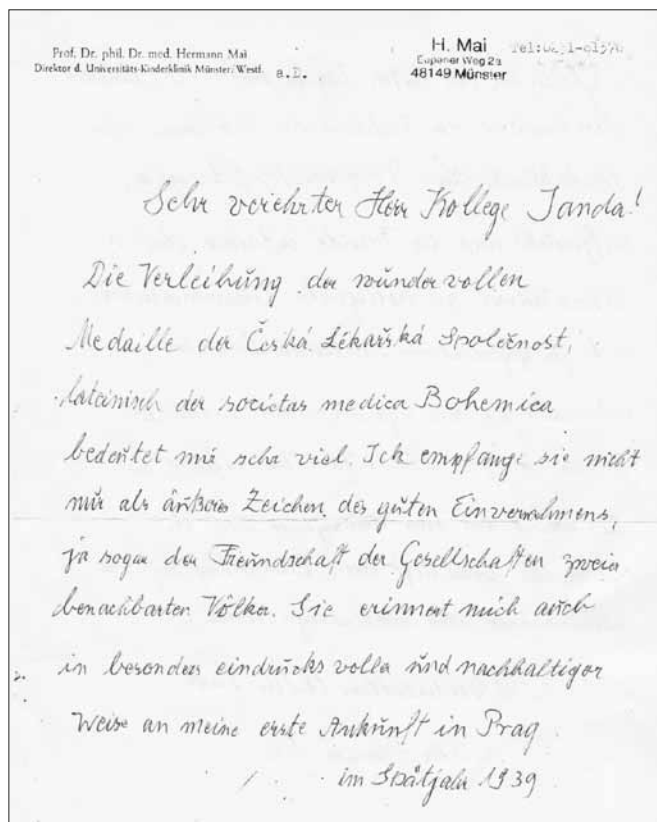
„Kostlivci ve skříní“ profesora Hermanna Maie

Po Maiově smrti v roce 2001 se postupně objevila fakta o jeho aktivitách v době nacistického režimu v Německu. Byl aktivním členem NSDAP, jsou i doklady o tom, že byl kandidátem Sicherheitsdienst SS. Vyšlo také najevo, že se dobrovolně podílel jako přísedící na zasedáních speciálního soudu posuzujícího rasové otázky v Mnichově, kde se rozhodovalo o sterilizaci dvanácti žen a mužů. Tyto skutečnosti byly posouzeny DGKJ a vedly roce 2017 k přejmenování nadace Hermann Mai Stiftung na Stiftung für internationale Kindesgesundheit der DGKJ (vornals Hermann Mai Stiftung). Na webové stránce společnosti s novým jménem se přesto Maiovo jméno objevuje <https://globalchildhealth.de/stiftung>.

Dnes již prakticky nežijí pamětníci událostí po nástupu nacistů k moci v roce 1933 ani období Maiova působení v Mnichově. I když archivní materiály jistě nelžou, jsou uloženy i v Praze, je obtížné posoudit, do jaké míry byly Maiovy postoje v době před válkou a během ní jeho vnitřním přesvědčením, či zda byl k nim určitým způsobem nucen. Příkladů postojů obtížně hodnotitelných současnou optikou máme i u nás celou řadu, ať již z doby německé okupace, nebo z doby komunistického režimu. Nevíme, zda Maiovy obdivuhodné humanitární aktivity v Africe mohly mít v pozadí pocit viny za činy, na kterých se podílel za nacismu. V každém případě jeho činnost v Africe nepochybně sledovala cíle humánní. Byla to z jeho strany nezištná pomoc, zvláště v době, kdy jako emeritní profesor působil v Lambaréne, když si mohl užívat svůj důchod doma v Německu. Autor této vzpomínky pochybuje, zda Maiova čestná členství byla vyškrtuta ze seznamů řady společností nebo zda mu byla odňata Paracelsova medaile. Takže v tomto kontextu nemusí ČPS tolik mrzet, že Maiovi udělila Purkyňovu medaili. Nakonec o zdrženlivém postoji DGKJ svědčí i to, že jméno Hermanna Maie zůstává i dnes v názvu přejmenované společnosti, byť jen v podtitulu.

JAN JANDA

PEDIATRICKÁ KLINIKA 2. LÉKAŘSKÉ FAKULTY
A FAKULTNÍ NEMOCNICE V MOTOLE

Rukou psaný dopis prof. Maie s poděkováním za udělení
Purkyňovy medaile

LITERATURA

1. Janda J. Německá pediatrie v Praze – profesor Dr. med. Berthold Epstein (1890–1962). Ces Slov Pediat 2021; 76: 352–353.
2. Svejcar J. Betrachtungen über die deutsche Pädiatrie in der Prager Findelanstalt. Kinderarzt 1984; 15: 389–394.
3. Topp S. Und jetzt nach Lambaréné. Hermann Mai – Direktor der Universitäts-Kinderklinik Münster 1950–1970. Monatsschr Kinderheilkd 2016; 164 S1: 34–40.
4. Verzeichnis der Träger der Paracelsus Medaille: <http://www.bundesaerztekammer.de/page.asp?his=0.2.1825.1830>
5. Janda J. Osobní sdělení – děkovaný dopis prof. H. Maie po udělení Purkyňovy medaile.